

SUDBINA IMAMA U PROTEKLOM RATU U BOSNI I HERCEGOVINI

Muharem OMERDIĆ

«I ne recite za one koji su na Allahovom putu poginuli: ‘Mrtvi su!’ Ne, oni su živi, ali vi ne znate!» (Kur'an: El-Bekare, 154)

«Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovu putu izginuli! Ne, oni su živi i u obilju su kod Gospodara svog.» (Alu 'Imran, 169)

Želimo još jednom podsjetiti na žrtvu i stradanje imama u toku agresije na BiH (1992.-1995.) koji su slika i prilika naroda iz kojega su potekli, sa kojim su radili i dijelili stradanje.

Možda bi od ovoga teksta prikladnija bila šutnja. Ali, svoje šehide moramo čuvati od zaborava na ovome svijetu, a za to je potreban pisani tekst i materijalni trag.

Želimo i ovim tekstom kazati makar djelić istine – da ona bude trajno svjetlo i danju i noću, da bude zabilježena i zapamćena sudbina onih imama, učenika Medrese, studenata FIN-a i njihovih profesora koje su agresori ponižavali, zatvarali u konclogore, mrcvarili i na razne načine ubijali.

Šehide ne dotiče nikakva patnja i strah. Ostaje naš dug da govorimo o njima, da njihova imena budu svjetionici u olujama koje često posjećuju Bosnu, ali i u miru. U monografiji *Imami šehidi*, koju je Udruženje ilmijje Islamske zajednice u BiH objavilo u Sarajevu 2005. godine, išlo se od imena do imena poginulog ili ubijenog imama, od sudbine do sudbine, od događaja

do događaja vezanih za njihovo stradanje, s nakanom da javnost bude upoznata i da im se imena i žrtve nikad ne zaborave. Ne možemo se pohvaliti da je ova monografija stigla do mnogo ruku. Mnogi džemati iz kojih su njihovi imami šehidi i ne znaju za ovu knjigu. Mnoge njihove kolege knjigu nisu ni vidjeli knjigu, a kamoli organizirali njenu promociju, na kojoj bi mogli govoriti i općenito uložiti imama u toku protekle agresije. Dovoljan podatak je da je upriličena samo jedna promocije na Dan šehida 2005. godine, na kojoj je govorio reisu-l-ulema dr. Mustafa ef. Cerić.

Kao da nam je praksa da se brzo zaborave imena pravednika i šehida. U oba svjetska rata ubijeno je na desetine imama, ali njihova imena nisu zapamćena. Njihova žrtva je zaboravljena. Kao da je nije ni bilo.

Kao stradalnici u nesreći Bošnjaka, ti imami nisu napuštali svoju zemlju, svoje džemate i džematlije. Naprotiv, preuzimajući ogromnu odgovornost pred Uzvišenim Bogom, narodom i poviješću, oni su, svojim ličnim i hrabrim primjerom, ukazivali da je otpor jedini

ispravan odgovor agresoru i agresiji kojoj je Bosna i Hercegovina bila izložena od 1992. do 1995. godine. Budući da su takve njihove poruke mobilizirajuće djelovale na bošnjački narod, imami su na sebe navukli još veći bijes rušilaca Bosne i Hercegovine.

Svaki tekst o stradanju naših imama trebao bi biti spomenik žrtvama ljudi koji su radili u džematima Islamske zajednice ili su se spremali za taj poziv. Ono što se napiše o njima trebao bi biti dokument o tom vremenu i tim čestitim i velikim ljudima.

Već od prvih dana agresije neprijatelj je posebno iskalio svoj zločinački nagon da zatre i s lica zemlje zбриše svaki duhovni trag bošnjačkog naroda. Dobro je poznato da je istom agresoru i u Drugom svjetskom ratu, u okviru posebnog plana, bio cilj ubiti ili makar protjerati što više vjerskih službenika Islamske zajednice, ali zadnja agresija na BiH donijela je najstravičnije oblike mržnje prema duhovnim predstavnicima bošnjačkog naroda, a krajnje tragične posljedice po razmjerama zločina nad njima.

Naši imami, bosanski šehidi, znali su šta je njihova dužnost, šta trebaju raditi, koga braniti i za koga i zašto se žrtvovati. U ime Uzvišenog Allaha, stali su na put fi sebilillahi, čvrsto bili uvjereni da im je to u tom vremenu bio prioritet, kao u vrijeme rada na iskopu hendeka oko Medine, kad su muslimani očekivali napad mušrika i neznabožačkih plemena. Tada je jedan musliman upitao Poslanika, a.s., koji je, također, razbijao ljuti pustinjski kamen, koje je najbolje djelo kod Allaha, dž.š., a Poslanik, a.s., odgovorio mu je: "Da kopaš hendek".

Naši imami nisu se dvoumili. Agresor je krenuo na Bosnu, na čestite građane Bosne, posebno na muslimane. Odlučili su biti među onima koji podižu neprobojni bedem na vratima Bosne i odlučno stali uz svoj narod. Pa, nek bude ono što je Allah odredio i što je zapisano u Levh-i mahfuzu!

Oni su stali u saf branilaca Bosne, istine, dina, naroda, budućnosti, opstanka i časti svoga naroda. Žrtvovanje na Božijem putu naši imami potvrđivali su bdijući na Allahovim granicama, da bi, na tom putu časti, žrtvovali i najviše što su mogli, život, učeći nas da se pobjeđuje žrtvom za vječne ciljeve.

Oni su se, zapravo, odazvali Božijem pozivu da budu zaštitnici dobra. Izlaz daje Tvorac sadašnjosti i budućnosti, a ljudi žrtvu i ulogu neka cijene kako hoće i znaju.

Njihov šehadet posjeduje dva temeljna elementa:

- život je žrtvovan s ciljem,
- šehadet je učinjen pri punoj svjesnosti.

U slučaju njihovog šehadeta, upleten je element zločina:

- smrt žrtava je časna,
- postupci ubica su zločini.

Šehadet je herojski i za divljenje zato što proizlazi iz dobrovoljnog, svjesnog i nesebičnog postupka. Ovo je jedini primjer smrti koji je veći, uzvišeniji i svetiji nego sam život. Smrt šehida vrednija je od njihovog života.

Oni se ne mogu vratiti. Šehidi su.

Nemoguće je opisati stradanja kroz koja su prošli imami tokom agresije na BiH 1992.-1995. Često su bili neshvaćeni, čak okrivljivani za ono što traje.

Naša žalost se smjenjuje sa ponosom jer su oni do kraja svoga života ostali dostojanstveni, poput Safeta ef. Karamana u Višegradu, Mustafe ef. Mujkanovića u Bratuncu, Emira ef. Seferovića u Sanskom Mostu, Hasana ef. Bešlije u Prijedoru, Nedžiba ef. Zgrče u Žepču i drugih. Nisu se savijali, niti su ih mogli saviti, jer je njihova glava činila sedždu samo Allahu, a na zemlju je mogla otići samo sa šehidskim tadžom. Nikako drukčije!

Oni su odgajani i poučavani da je smrt najteža u odnosu na ono što bude prije, a da je najlakša u odnosu na ono što dolazi poslije nje. Za šehide tog iskušenja nakon smrti nema, jer oni nisu obični smrtnici. Oni su život dali za odbranu vječnih ideala. Oni su znali svoj cilj: život i obilje kod Gospodara svoga! «Radosni zbog onoga što im je Allah od dobrote Svoje dao i veseli zbog onih koji im se još nisu pridružili, za koje nikakva straha neće biti i koji ni za čim neće tugovati.» (Kur'an: El-Bekare, 170)

Nama koji smo ostali iza njih, poučno je ovo sjećanje. Jasna poruka da se žrtvom borimo za islam, za slobodu, za sretniju budućnost,

za mir, za dobro, za očuvanje svojih korijena i identiteta, otkriva istinu da su za sve to naši šehidi položili svoje časne živote. Oni su svojom krvlju zalili korijenje daljem životu svega što je dobro i bez čega se ne može zamisliti naša dostojanstvenija budućnost.

Uspomena na naše imame šehide, njihovi mezari rasuti diljem Bosne, znakovi su nam na putu istine i budućnosti. Njihova žrtva je poruka živima, a pretrpljena muka i bol je obaveza sjećanja i zahvalnosti. Pretrpljeni bol i gubitak života naših šehida emanet je koji niko i nikad ne smije iznevjeriti.

Mnogi, dok posjećuju šehitluke, kažu da je istina najbolji tumač. Šehitluci su poziv na ispunjenje zadatog šehidskog emaneta koji jasno poručuje da se i žrtvom svjedoči život, ljubav, odanost, odlučnost, hrabrost, stav i trajanje. Da nije bilo tog njihovog dara živima, kako bismo i bismo li mogli ići dalje?

I dalje se štite oni koji su odgovorni za zločine, i sami počinio. Nijedan zločinac do danas nije odgovarao zbog toga što je ubio imama. Nije bilo odlučnog osuđivanja zločinaca koji su te zločine počinili svjesno i bez povoda. Ubice se i dalje slobodno kreću, čak ističu ponos što su ubili *’odžu*.

Njihovi sunarodnici i zločinačka družina cijene ih i smatraju herojima, jer su “zatirali sjeme duhovnjacima svojih neprijatelja”.

Njihovi mučitelji, ubice i egzekutori i danas javno nastupaju.

Oni imami koje su zarobili neprijatelji prolazili su najveća poniženja i torture. Njih su okrivljavali za početak rata i za sve što se događalo. Mučeni su bili dok je u njima bilo života, a masakrirani kad tijelo više nije reagiralo na bol. Njihova beživotna tijela odlagana su na razna mjesta, u masovne i sekundarne grobnice, bacana u rijeke ili bezdane hladne pećine, na smetlišta... mnoge od njih ni do danas nismo pronašli, niti znamo gdje su im zločinci zametnuli trag, a zločinački mentori i njihovi pomagači to bestijalno skrivaju tamnoćom zločina i svoje mržnje... O nekim od ubijenih imama šehida nema ni indicija gdje su im sklonjene kosti, jer se time niko ne bavi, niko nije zadužen za traganje, niko nikome ne kuca na savjest, pa zato ni izvršiooci ovih zločina i njihovi nalogodavci nemaju straha da bi mogli biti otkriveni, uhvaćeni i odgovarati za svoje teške zločine. Zato, nakon mučeničke smrti, mnogim našim šehidima nije iskazano poštovanje. Imami šehidi nastavljaju dijeliti sudbinu naroda kojem su pripadali.

Oni su u našim dušama dobili nepregledan prostor, a nova budućnost neka bude čuvanje uspomene na njihovo ime, doprinos, primjer i žrtvu.

U PERIODU AGRESIJE OD 1992. DO 1995. GODINE UKUPNO SU
UBIJENA 102 LICA IZ ISLAMSKJE ZAJEDNICE:

- 6 GLAVNIH IMAMA
- 61 IMAM
- 1 MUALLIMA
- 4 PROFESORA
- 1 STUDENTICA FIN-a
- 15 UČENIKA GAZI HUSREV-BEGOVE MEDRESE
- 1 MUJEZIN
- 3 SVRŠENIKA GAZI HUSREV-BEGOVE MEDRESE
- 5 PENZIONISANIH IMAMA
- 5 SLUŽBENIKA ZAPOSLENIH U INSTITUCIJAMA IZ-e

Summary

FATE OF IMAMS IN THE LAST WAR

Muharem Omerdic

This text deals with the fate of imams, graduates from medresa high school, and those of the Faculty of Islamic Studies and their teachers, who were the victims of the aggressions on BiH. Author believes that this topic should be discussed more frequently so that the importance of the role of imams during the aggression on BiH should be remembered and appreciated. As the most affected population in the misfortunes of their people, Bosniaks, imams of the Islamic community of BiH never thought of leaving their country and their people, their jamaat. On the contrary, they undertook an enormous responsibility of encouraging their people by setting the examples of endurance and courage, thus showing that to resist the evil is the only way to respond to aggression that took place in BiH from the year 1992 to 1995. Such examples and messages had a strength to mobilize Bosniak people which resulted in even greater fury of aggressors against the imams.

Their role was enormous not only in defending the borders of Bosnia, but also in defending the life and honor of their people. For those who survived under their protection, reminder of the role of imams during the aggression is very important, the message that the sacrifice is an essential weapon in our struggle for Islam, freedom, peace, good, brighter future and our identity, should be remembered for these are the values for which imams shahids gave their lives.

موجز

تضحيات أئمة المساجد ومعاناتهم في الحرب
الأخيرة
في البوسنة والهرسك

محرّم عمرديتش

يتحدث هذا المقال عن مصير أولئك الأئمة وتلاميذ المدارس الثانوية الإسلامية وطلاب كلية الدراسات الإسلامية وأساتذتهم الذين ذهبوا ضحية العدوان على البوسنة والهرسك، إذ يرى الكاتب ضرورة الحديث والكتابة عن هذه القضية حتى لا يتعرض دور الأئمة البوسنيين ومساهماتهم في الحرب العدوانية الأخيرة على البوسنة والهرسك إلى التهميش والنسيان. كان أئمة المشيخة الإسلامية أول ضحايا المأساة التي تعرض لها شعبهم البوسناني، ففي تلك اللحظات المصيرية لم يفكروا ولو للحظة واحدة بالتخلي عن وطنهم ومساجدهم. بل إنهم تحملوا مسؤولية كبيرة وضرَبوا بتضحياتهم أمثلة حية على أن مقاومة الشر هي الرد الصحيح الوحيد لصد المعتدين والعدوان الذي تعرضت له البوسنة والهرسك في الفترة من عام 1992 إلى عام 1995. بل إن حُطب الأئمة التي استنفرت الشعب البوسناني زادت من حقد المعتدين عليهم. لقد كان هؤلاء الأئمة طيلة تلك الفترة في الصفوف الأولى للدفاع عن البوسنة وحماية شرف شعبهم والمحافظة على بقائه. ولذلك فإن إحياء ذكراهم بين من بقي وراءهم لهو عبرة ورسالة تؤكد أن التضحية هي سبيل الجهاد من أجل الإسلام والحرية والمستقبل السعيد والسلام والخير وحماية الجذور والهوية، وهذا بحد ذاته يكشف أن الشهداء من الأئمة قد ضحوا بحياتهم من أجل تلك الأهداف.